

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА**

Одлуком Наставно–научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 8. септембра 2022. године именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације под насловом „Утицај политичких партија на формирање локалних извршних власти у Србији од 2008. до 2016. године” кандидата Бобана Стојановића, у саставу: проф. др Зоран Стојиљковић (редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду), др Петар Матић (научни сарадник Института за политичке студије у Београду) и проф. др Душан Спасојевић (ванредни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду).

Комисија је прегледала и оценила наведену докторску дисертацију и на основу мишљења свих њених чланова подноси Наставно– научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду следећи:

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату

Бобан Стојановић је рођен 30. марта 1989. године у Оточцу (Лика). Основно и средње образовање стекао је у Београду. Основне академске студије политикологије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду започео је 2008. године, а завршио у јуну 2012. године и стекао звање дипломираног политиколога. На истом факултету од 2012. до 2013. године похађао је мастер програм политикологије – Јавна управа, локална самоуправа и јавне политике и стекао звање мастер политиколога одбраном мастер рада: „Утицај политичких партија на јавне политике у Србији“. У октобру 2013. године уписује докторске академске студије политикологије на Факултету политичких наука.

На Факултету политичких наука неколико година је био ангажован као сарадник – демонстратор. У истом периоду ангажован и на истраживачким пројектима Центра за демократију Факултета политичких наука. Између осталог био је део истраживачког тима на регионалном пројекту *Balkan Comparative Electoral Study: Impact of Personal Vote on Internal Party Democracy* и на више пројеката који су се бавили анализом политичких партија и мониторингом изборних кампања (2012/2013/2014/2016). Учествовао је на девет научних конференција и представио пет радова на међународним научним конференцијама (између осталог на 24-ом IPSA Конгресу политичких наука 2016. године у Познању и на *ECPR Standing Group on Eastern and Central European Politics* конференцији у априлу 2018. у Клужу).

Укупно је објавио 20 публикација (самосталних или у коауторству – истраживања и зборника) и 24 научна рада у научним часописима (4 у часописима међународног значаја и 4 у часописима националног значаја) и зборницима радова. Самостално или у

истраживачким тимовима у претходних 10 година радио је на преко 40 истраживања у областима политичких партија, избора, изборних кампања, мониторинга изборних кампања, политичке комуникације, омладинске политике и других јавних политика. Оснивач је предузетничке консултантско-истраживачке фирме. Оснивач је и професионалног удружења Група за анализу и креирање јавних политика (ГАЈП), а у периоду од 2017. до 2019. године био је стално ангажован у Кривној организацији младих Србије (КОМС). Говори енглески језик.

Објављени радови кандидата:

1. Стојановић, Бобан (2021), “Утицај КОВИД-19 пандемије на високо образовање на правним факултетима у Републици Србији”, у: Мирковић, Неда (ур.), *Образовање у области људских права у Србији*, Београд: Civil Rights Defenders, стр. 57 – 71.
2. Bursać, Dejan; Stojanović, Boban (2020), „Party Dynamics and Leadership Longevity: Experience From Western Balkans and Visegrad Group Countries“, in: *Przeгляд Europejski – The European Review* (No. 4/2020), pp. 105 - 116.
DOI: 10.31338/1641-2478p.4.20.8
3. Стојановић, Бобан (2018), “Персонализацијом изборног система до демократије и одговорности”, у: Николић, Милош (ур.), Прилог расправи о новом Уставу Републике Србије - предлози и осврти, Београд: Либертаријански клуб – ЛибеК, стр. 44 – 50.
ИСБН 978-86-920063-5-7
4. Стојановић, Бобан; Драгаш Сунчица (2017), ”Election Analysis: The 2017 Presidential Elections in Serbia”, Српска политичка мисао (Бр. 4/2017), стр. 371 – 384.
ИССН 0354-5989
УДЦ 324:342.511(497.11)“2017“
5. Stojanović, Boban; Jović, Nikola (2017), “Personal or Party Electoral Campaigns in Serbia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Kosovo* - Empirical Findings”, *Serbian Political Thought* (No. 1/2017), pp. 37 – 51.
ISSN 1450-5460
UDC 324(497.11)(497.6)(497.16)(497.115)“2015”
6. Стојановић, Бобан (2017), “Да ли бирачи економски гласају – Србија, Хрватска, Црна Гора?”, Администрација и јавне политике (Бр. 1/2017), стр. 27 – 48.
ИССН 2406-2529
УДК 324:338.2(497.11)(497.5(497.16)
7. Стојановић, Бобан (2017), “Партијски корени популизма у Србији”, у: Николић, Милош (ур.), Злоупотреба народа: Природа популизма у Србији, Београд: Либертаријански клуб – ЛибеК, стр. 29 – 32.
ИСБН 978-86-920063-1-9
8. Стојановић, Бобан (2017), “Социоекономске теме у кампањи 2016. године”, у: Пилиповић, Гордана; Стојиљковић, Зоран (ур.), Странке и јавне политике: избори у Србији 2016. године, Београд: Конрад Аденауер фондација, стр. 69 – 100.
ИСБН 978-86-86661-83-8
9. Lončar, Jelena, Stojanović, Boban (2016), "The Influence of the Electoral System on Candidates' Election Campaign Strategies and the Work of Members of Parliament" in Stojiljkovic, Zoran; Spasojevic, Dusan (eds), *Voters, Parties, Elections - How to Democratize Political Parties in Montenegro and Serbia?*, Belgrade, Podgorica: Faculty of Political Sciences, University of Belgrade and Center for Monitoring and Research - CeMi, pp. 69 - 86.
ISBN 978-86-6425-018-4
10. Лончар, Јелена; Стојановић, Бобан (2016), “Утицај изборног система на изборне

стратегије кандидата и понашање посланика у Србији” у: Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан (ур), Бирачи, партије и избори – како демократизовати партије у Црној Гори и Србији?, Београд, Подгорица: Факултет политичких наука Универзитета у Београду и Центар за мониторинг и истраживање – ЦеМИ, стр. 77 – 94.

ИСБН 978-86-6425-019-1

11. Stojanović, Boban, Jović, Nikola (2015), “Personal or Party Election Campaigns in Serbia - Empirical Findings”, *Comparative Balkan Politics* (No. 1/2015), pp. 5 - 25.

ISSN 2337-0475

12. Стојановић, Бобан (2015), “Социјални профили политичких функционера у градским општинама у Београду и граду Београду”, Администрација и јавне политике (Бр. 3/2015), стр. 7 - 31.

ИССН 2406-2529

УДК 352.075(497.11 Београд):316.344

13. Lončar, Jelena; Stojanović, Boban (2015), “Electoral Campaigns in Serbia from 2000 to 2014.” in: Stojiljković, Zoran; Spasojević, Dušan; Lončar, Jelena (eds), *How to Make Intra-Party Democracy Possible? Institutional Factors and Internal Dynamics of Intra-Party Relations*, Belgrade: Faculty of Political Sciences, University of Belgrade and Center for Monitoring and Research - CeMi, pp. 89 - 109.

ISBN 978-86-6425-004-7

14. Лончар, Јелена; Стојановић, Бобан (2015), “Изборне кампање у Србији од 2000. до 2014. године”, у: Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан; Лончар, Јелена (ур), Како интерну страначку демократију учинити могућом? Институционални фактори и интерна динамика унутарстраначких односа, Београд: Факултет политичких наука Универзитета у Београду и Центар за мониторинг и истраживање – ЦеМИ, стр. 89 – 109.

ИСБН 978-86-6425-006-1

15. Стојановић, Бобан; Јовић, Никола (2014), “Децентрализација одлучивања у граду Београду – ставови грађана о учинковитости”, Политичка ревија (Бр. 4/2014), стр. 97 – 116.

ИССН 1451-4281

УДК 342.25:352(497.11 Београд)

16. Стојановић, Бобан (2014), “Локална демократија у Србији – стање и перспективе”, Српска политичка мисао (Бр. 3/2014), стр. 75 – 92.

ИССН 0354-5989

УДК 352(497.11):321.7

17. Стојановић, Бобан (2014), “Да ли бирачи у Србији ‘економски’ гласају?”, Политички живот (Бр. 11), стр. 73 – 85.

ИССН 2217-7000

УДЦ 324:338(497.11)“2014“

18. Стојановић, Бобан (2014), “Партијски предлози јавних политика на изборима 2014. године”, у: Јовановић, Милан; Вучићевић, Душан (ур.), Избори у Србији 2014. године: Политичка рокада, Београд: Институт за политичке студије, стр. 177 – 201.

ИСБН 978-86-7419-279-5

УДК 329:324(497.11)“2014

19. Спасојевић, Душан; Стојановић, Бобан (2014), “Економске и социјалне политике у изборној кампањи 2014.”, у: Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан; Пилиповић, Гордана (ур.), Изборне понуде и резултати: Европски избори и избори у Србији 2014. године”, Београд: Конрад Аденауер фондација и Центар за демократију Факултета политичких наука, стр. 45 – 62.

ИСБН 978-86-86661-75-3

20. Стојановић, Бобан (2013), “Коалиције и избори 2012. године у Србији”, у: Јовановић, Милан; Вучићевић, Душан (ур.), Избори у Србији 2012. године: (не)очекивана промена, Београд: Институт за политичке студије, стр. 117 - 137.
ИСБН 978-86-7419-266-5
УДК 329:324(497.11)“2012“
21. Стојановић, Бобан (2013), “Српски покрет обнове”, у: Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан; Пилиповић, Гордана (ур.), (Не)демократско редизајнирање политичких партија у Србији, Београд: Конрад Аденауер фондација, стр. 311 - 328.
ИСБН 978-86-86661-69-2
22. Стојановић, Бобан; Јовић, Милица (2013), “Либерално демократска партија”, у: Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан; Пилиповић, Гордана (ур.), (Не)демократско редизајнирање политичких партија у Србији, Београд: Конрад Аденауер фондација, стр. 129 - 163.
ИСБН 978-86-86661-69-2
23. Стојановић, Бобан (2012), “Социјални и политички расцепи - теоријски оквир и случај Србије”, Студентски годишњак (Год.2; Бр.2), Београд: Факултет политичких наука, стр. 89 - 100.
24. Стојановић, Бобан (2011), “Улога контролних институција у политичком систему Републике Србије”, у: Ћорлука, Александар (ур.), Европа 2020. - изазови који очекују Србију, Београд: Центар за развој међународне сарадње, стр. 78 - 87.
ИСБН 978-86-88357-03-6

Публикације:

1. Стојановић, Бобан; Ивковић, Александар (2022), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији – 2022, Београд: Кровна организација младих Србије.
ИСБН: 978-86-80578-21-7
2. Стојановић, Бобан; Станчић, Милош (2022), Млади у Крагујевцу – истраживање о положају и потребама младих 2021. године, Крагујевац: Омладина ЈАЗАС-а Крагујевац.
ИСБН: 978-86-900043-3-1
3. Стојановић, Бобан – Ур. (2022), Млади у кампањи 2022. Мониторинг извештај, Београд: Кровна организација младих Србије.
ИСБН: 978-86-80578-19-4
4. Јањић, Стефан; Стојановић, Бобан (2022), Препоруке за развој диверзитета и етике у медијским садржајима за младе, Београд: Кровна организација младих Србије.
ИСБН: 978-86-80578-20-0
5. Стојановић, Бобан; Ивковић, Александар (2021), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији – 2021, Београд: Кровна организација младих Србије.
ИСБН: 978-86-80578-16-3
6. Стојановић, Бобан (2021), Локална омладинска политика: Савети за младе јединица локалне самоуправе, Београд: Кровна организација младих Србије и Група за анализу и креирање јавних политика.
ИСБН: 978-86-80578-15-6
7. Стојановић, Бобан; Вуков, Тамара (2020), Живот младих у Србији: Утицај КОВИД-19 пандемије: рад – образовање – безбедност – ментално здравље – поверење у институције – волонтирање – миграције: Квантитативно и квалитативно истраживање са препорукама, Београд: Мисија ОЕБС-а у Србији и Кровна организација младих

Србије.

ИСБН 978-86-80578-10-1

8. Стојановић, Бобан (2020), Анализа норми и пракси напредовања у звање на универзитетима, Београд: Мрежа академске солидарности и ангажованости.

ИСБН: 978-86-81918-00-5

9. Стојановић, Бобан; Ивковић, Александар (2020), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији – 2020. година, Београд: Кровна организација младих Србије.

ИСБН: 978-86-80578-09-5

10. Стојановић, Бобан – Ур. (2020), Млади у кампањи 2020. - Мониторинг извештај, Београд: Кровна организација младих Србије.

11. Стојановић, Бобан (2019), Водич кроз институцију Заштитника грађана, Београд: Иницијатива младих за људска права.

ИСБН: 978-86-85381-41-6

12. Стојановић, Бобан (2019), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији - 2019. година, Београд: Кровна организација младих Србије.

ИСБН: 978-86-80578-05-7

13. Стојановић, Бобан; Пејић, Миљана; Јовић, Никола – ур. (2019), Европска унија и европске интеграције Републике Србије, Београд: Кровна организација младих Србије.

ИСБН: 978-86-80578-04-0

14. Стојановић, Бобан - Ур. (2018), Квалитет докторских студија у друштвеним и хуманистичким наукама у Србији, Београд: Група за анализу и креирање јавних политика и ПЕРФОРМ.

ИСБН: 978-86-900567-0-5

15. Стојановић, Бобан (2018), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији - 2018. година, Београд: Кровна организација младих Србије.

ИСБН: 978-86-80578-03-3

16. Малетин, Ненад; Стојановић, Бобан – Ур. (2017), Минимум стандарда за учешће младих у процесима доношења одлука у локалним заједницама, Београд: Кровна организација младих Србије.

17. Stojiljković, Zoran; Spasojević, Dušan; Lončar, Jelena; Stojanović, Boban (2017), *Presidentialisation of Serbian Political Parties - Causes, Consequences and Possible Solutions*, Belgrade: Faculty of Political Sciences Univeristy of Belgrade.

ISBN 978-86-6425-031-3

UDC 329(497.11)

18. Стојановић, Бобан (2017), Алтернативни извештај о положају и потребама младих у Републици Србији, Београд: Кровна организација младих Србије.

ИСБН 978-86-80578-02-6

19. Стојиљковић, Зоран; Јовановић, Милан; Орловић, Славиша; Спасојевић, Душан; Лончар, Јелена; Стојановић, Бобан; Михаиловић, Војислав (2016), Како приближити посланике грађанима? Анализа предлога за измену изборног законодавства, Београд: Факултет политичких наука Универзитета у Београду.

ИСБН 978-86-6425-021-4

20. Вученовић, Марко; Гајић, Михаило; Стојановић, Бобан (2015), Индустијски односи и услови рада у Републици Србији 2013., Београд: Институт за индустријске односе.

ИСБН 978-86-80256-00-9

УДК 331.104(497.11)"2013"(0.034.2)

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација „Утицај политичких партија на формирање локалних извршних власти у Републици Србији од 2008. до 2016. године“ кандидата Бобана Стојановића технички је уподобљена са Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду и која се примењује од 2019. године. Писана је фонтом Times New Roman, са проредом 1 и маргинама 20мм. Дисертација има 365 страна, од којих је 294 страна основног текста, док остатак чине насловна страна на српском и енглеском језику, страница која наводи научна звања и имена чланова Комисије, изјава захвалности, резиме на српском и енглеском језику, садржај, списак коришћене и цитиране литературе (29 страна), прилоге, листу скраћеница, биографију и библиографију аутора, као и прилоге сачињене од неопходних изјава.

Списак коришћених научних извора обухвата 494 јединица (систематизованих у седам целина), од којих је монографија, научних чланака и текстова у зборницима – 210, правних аката - 29, публикација и докумената - 6, новинских чланака - 70, партијских докумената - 3, дописа, одлука и службених листова и гласника локалних самоуправа - 171, интервјуа за прикупљање недостајућих информација - 5.

Кандидат је користио домаће и стране монографије, научне и стручне радове домаћих и страних аутора, релевантне медијске изворе, документе међународних организација и државних институција, као и податке, дописе и документа који су прикупљени у истраживању од јединица локалне самоуправе у Републици Србији.

Дисертација се састоји из седам целина/поглавља: Увод у предмет и циљ истраживања, Теоријске и нормативне основне локалне самоуправе, Локални избори у Србији, Унутар партијска демократија у Србији, Локални избори у Србији и формирање локалних власти у периоду од 2008. до 2016. године, Политичке партије, унутар-партијски односи и формирање локалних власти и Закључак.

Наведена поглавља чине смислену и кохерентну целину, обрађујући различите аспекте који се тичу предмета истраживања. Основна теоријска и методолошка полазишта поткрепљена су и утемељена на обимној литератури и прикупљеним подацима, а хипотезе доказиване великим количинама података и налазима из различитих техника истраживања, а дисертација даје нове методолошке правце и алате за даља истраживања.

Стога докторска дисертација кандидата Бобана Стојановића представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Сходно томе, Комисија може да закључи да је и по форми и по суштини докторска дисертација у складу са научним методолошким стандардима и захтевима.

3. Предмет и циљ дисертације

Кандидат Бобан Стојановић се у својој докторској дисертацији бави локалним изборима и утицајем политичких партија на формирање локалних извршних власти. Прецизније речено, предмет истраживања докторске дисертације јесу локална демократија, локални избори и формирање локалних извршних власти (локалних влада

и коалиција), питање (не)демократских унутар партијских односа, као и питање односа између руководства политичких партија и партијских локалних одбора. Уже постављено, истраживање се бави питањем формирања локалних извршних власти у Републици Србији у периоду од 2008. године до 2016. године и утицајем центра/руководства политичких партија на њих.

Истраживачко питање које је основно и на које је кандидат дао одговор гласило је: “На који начин се формирају локалне извршне власти и да ли о формирању локалних влада у јединицама локалних самоуправа у Републици Србији одлучују изабрани представници грађана на локалним изборима и локални одбори политичких партија које су предлагачи изборних листи (уз коалиције партија и групе грађана) или (и у којој мери) одлучује руководство политичких партија на националном нивоу?”.

У јавном дискурсу у Републици Србији постоји доминантно мишљење да се о локалним изборима доста зна и да се локалне владе формирају према унапред предвиђеном моделу тзв. „пресликавања републичке коалиције“. Међутим, о томе није било прецизних и тачних сазнања и података. Локална самоуправа у Србији (без Косова и Метохије због другачије организације политичких институција, а у складу са Резолуцијом Савета Безбедности Уједињених нација 1244) се остварује кроз општине (117 општина), градове (27 града) и град Београд. Детаљна статистика и преглед који политички актери владају у ових 145 јединица локалне самоуправе није постојала. Сви закључци који су се изводили о функционисању локалне демократије и локалних избора су научно и емпиријски били непоткрепљени. Такође – само истраживање процеса формирања локалних влада је поље које је у потпуности било неистражено. Осим неких специфичних примера формирања локалних влада којима се бави јавност и поједини истраживачи – ови политички процеси су у потпуности били неистражени.

Локални избори су од кључне важности за функционисање локалне демократије и локалне самоуправе. Уколико се осврнемо на индикаторе развоја локалне демократије неки од кључних индикатора функционисања локалне демократије јесте да грађани на изборима бирају своје локалне власти. Према томе, истраживање је било посвећено томе да ли су избори једини фактор који одлучује о формирању локалних влада, односно кључно – о формирању локалних владајућих коалиција.

У целокупној доступној научној литератури нико се није директно бавио формирањем локалних власти у Србији у контексту у којем је предмет истраживања постављен. Литература о локалној самоуправи је углавном базирана на надлежностима, историјском развоју, капацитетима и могућностима за развој локалних заједница. Питање дефинитивности избора, представља највећи проблем у функционисању локалне демократије, јер је утисак да локални избори уопште не одређују локалну власт. То се пре свега огледа у феномену који називамо „пресликавање републичке коалиције. У том контексту се често на локалном нивоу праве и (пре)широке владајуће коалиције како би се сви актери из републичке власти укључиле у локалне власти и када није потребно.

Основни чиниоци истраживања јесу локални избори у Републици Србији (процеси кандидовања на изборима, локалне кампање као и сами избори), формирање локалних извршних власти и утицај центра и лидера политичких партија на формирање локалних влада. Важан чинилац истраживања јесу и унутар партијски односи у политичким партијама, пре свега однос између локалних одбора партије и руководства

и лидера политичких партија.

Имајући у виду систем правила и норми који уређују цео процес избора одборника и извршних локалних власти, индикативно је да цео систем поставља политичке партије у центар одлучивања. Односно, политичке партије су те које институционално имају највећу моћ одлучивања кроз:

1) Изборни систем за локалне изборе је пропорционални – што значи да грађани бирају одборнике посредно кроз систем изборних листа (партија, коалиција партија и група грађана);

2) Избор извршних локалних власти је посредан – градоначелници и председници општина се бирају посредно у Скупштинама градова и општина.

Истраживање је у складу са својим предметом и циљевима просторно обухватило територију Републике Србије без Косова и Метохије у складу са Законом о територијалној организацији Републике Србије и Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и истраживање је обухватило свих 117 општина, 27 градова и град Београд (из анализе је искључено неколико јединица локалних самоуправа у којима партије националних мањина на изборима освајају више од 50% гласова).

У складу са предметом истраживања, кандидат је временски истраживање поставио у период од 2008. године до 2016. године које обухвата три изборна циклуса (редовни локални избори у већинском броју јединица локалних самоуправа – 2008., 2012. и 2016. године са појединим ванредним изборима одржаним након 2016. године) у складу са изменама Закона о локалним изборима и Закона о локалној самоуправи 2007. године који је променио модел избора извршне власти у јединицама локалне самоуправе. Ове измене су систем локалне власти из „градоначелник-скупштина“ (директан избор градоначелника и председника општина на непосредним изборима) промениле у „скупштина-градоначелник“ (посредно бирање градоначелника и председника општина у Скупштини града/општине). Кандидат је кроз три изборна циклуса истраживао институционализацију политичке праксе, устаљене политичке навике и последице које су ове измене институција произвеле. Са једне стране, ово истраживање је у пољу теорије и праксе локалне самоуправе, са друге стране у теорији избора и изборних институција, а са треће стране у политичкој социологији, тачније у социологији партија.

Научни циљеви истраживања су били вишеструки и у складу са предметом истраживања. Први научни циљ је научна дескрипција. Односно истраживање ће у свом првом кораку имати задатак да прикаже и опише процесе кандидовања на локалним изборима, односно креирање и подношење изборних листи (опис како ови процеси функционишу унутар политичких субјеката), кампање за локалне изборе итд. Други научни циљ јесте научна класификација јер истраживање има за циљ да класификује политичке појаве и процесе које се тичу локалних избора. Трећи научни циљ јесте научно откриће – истраживање има за циљ да прикаже формирање локалних извршних власти у Републици Србији у свим јединицама локалне самоуправе. Прецизније, кроз статистичке индикаторе ће се мерити број локалних самоуправа у којима је одређени политички субјект на власти и биће креирани индекси пресликавања и прешироких коалиција. Четврти научни циљ јесте научно објашњење. Када се утврде модели како се формирају локалне извршне власти у складу са основном хипотезом истраживања, циљ истраживања јесте да понуди објашњење на

који начин се формирају локалне владе и да утврди везе у тим процесима и да прикаже на који начин функционишу политичке партије и какви су односи између руководства партија и локалних одбора. Друштвени значај овог истраживања је вишеструк и огледа се пре свега кроз указивање на дефиците локалне демократије у Србије и на (не)демократичност у политичким партијама. Друштвени циљ истраживања јесте да јавност упозори на са једне стране недовољно истражен и научно поткрепљен предмет истраживања, а са друге стране да упозори на негативне појаве (ауторитарност у партијама и изражено висок дефицит локалне демократије) које директно утичу на друштво и животе свих грађана.

4. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Истраживање је базирано на једној општој и пет посебних хипотеза. Све наведене хипотезе су усклађене и устројене, те на одговарајући начин проистичу једна из друге и/или се допуњују, чинећи тако погодан алат за спровођење квалитетног истраживања. Овде наводимо хипотезе на начин на који су оне изнете у уводном делу докторске дисертације.

Општа хипотеза истраживања (X0) од које је кандидат започео свој рад јесте да се локалне извршне власти формирају у договору најужег руководства политичких партија на националном нивоу, а не у договору одборника, локалних одбора политичких партија и кандидата на локалним изборима. Према томе – локалне извршне владе се не формирају на основу резултата локалних избора и у договору између изабраних представника грађана – одборника и у складу са тим се угрожава основни принцип функционисања локалне демократије, а то је да се на изборима бирају грађански представници који врше власт. Кандидати на локалним изборима не воде локалне кампање у којима бирачима представљају локалне јавне политике већ кампање воде у циљу промовисање партије и партијског лидера. Као посредник између изабраних представника на изборима и локалних извршних власти се појављују центре националних политичких партија које одликује низак ниво аутономије локалних одбора и инклузивности у процесима доношења одлука.

X1. Прва посебна хипотеза јесте да се локалне извршне власти формирају по правилу тзв. „пресликавања републичке коалиције“. Локални одбори политичких партија у Србији немају аутономију и моћ да одлучују о постизборним савезима и коалицијама већ то у њихово име одлучују центре политичких партија, а доминантан је тренд да се договор на републичком нивоу условљава формирањем истоветних локалних влада (коалиција). Изабрани представници грађана (одборници) немају самосталност при доношењу одлука.

X1.1. Прва појединачна хипотеза: О формирању локалних влада одлучују центре и руководства политичких партија.

X1.2. Друга појединачна хипотеза: У формирању локалних влада највећи утицај имају договори лидера партија које чине републичку коалицију и формирање републичке коалиције је условљено формирање локалних коалиција.

X1.3. Трећа појединачна хипотеза: Локалне коалиције се формирају као прешироке владајуће коалиције да би се остварило пресликавање републичке коалиције.

X1.4. Четврта појединачна хипотеза: У јединицама локалне самоуправе одакле су лидери партија (лидери живе у тим јединицама локалних самоуправа) и јаке локалне групе грађана су једине које формирају локалне власти у Србији уколико резултати избора то омогуће, а да то формирање није условљено са националног нивоа.

X2. Друга посебна хипотеза јесте да су одборници и функционери локалних одбора политичких партија у потпуности зависни од централе своје партије. Политичке партије у Србији су изражено централизоване, ауторитарне и процедуре доношења одлука у њима су недемократске. Функционери локалних одбора политичких партија су приморани да спроводе одлуке партијског руководства, како кроз нормативне одредбе партијских аката, тако и кроз неформалне утицаје. На тај начин одборници и функционери локалних одбора у потпуности губе аутономију за одлучивање о формирању локалних извршних власти.

X2.1. Прва појединачна хипотеза: Унутрашњи односи у политичким партијама у Србији одликује низак ниво аутономије под организационих нивоа (локалних одбора) и низак степен инклузије у процесу доношења одлука.

X2.2. Друга појединачна хипотеза: Локални одбори политичких партија немају могућност и моћ да одлучују о формирању локалних влада. Локални одбори су зависни од партијске централе и партијског руководства.

X2.3. Трећа појединачна хипотеза: Руководства политичких партија посредују и одлучују у локалним партијским споровима што узрокује и честу праксу распуштања локалних одбора или прелазака целог одбора једне партије у другу.

X2.4. Четврта појединачна хипотеза: Партије у Србији су изразито лидерске. Одлуке у партијама доноси лидер партије и његов најужи круг сарадника.

X3. Трећа посебна хипотеза јесте да изборни систем и изборна правила индикретно подстичу низак ниво аутономије и инклузивности локалних одбора у политичким партијама и да директно омогућавају утицај партијских централа на креирање локалних влада. Пропорционални изборни систем са затвореним и блокираним листама за избор одборника и посредан избор градоначелника и председника општина јачају недемократске и ауторитарне тенденције јер се кроз овакве изборне институције омогућава потпуна зависност локалних лидера и одборника од партијских централа. Одборници су изабрани кроз систем партијских листа и за њихов реизбор им је много више важнији однос са шефом партије и руководством јер они креирају (формално одобравају) изборне листе и дају овлашћења за подношење изборних листи.

X3.1. Прва појединачна хипотеза: Изборни систем (пропорционални изборни систем, затворена и блокирана листа за бираче) на нивоу локалних самоуправа подстиче зависност локалних одбора од партијских централа.

X3.2. Друга појединачна хипотеза: Изборни систем (пропорционални изборни систем, затворена и блокирана листа за бираче) на нивоу локалних самоуправа је такав да узрокује да одборницима на нивоу локалних самоуправа реизбор зависи од партија, а не од гласова на изборима.

X3.3. Трећа појединачна хипотеза: Изборни систем (пропорционални изборни систем, затворена и блокирана листа за бираче) подстиче одборнике да буду лојални партијским централама.

X3.4. Четврта појединачна хипотеза: Изборни систем не подстиче одборнике да буду одговорни својим бирачима и да воде личне кампање.

X3.5 Пета појединачна хипотеза: Одборници и чланови извршних локалних власти су представници партијских централа, а не представници грађана.

X4. Четврта посебна хипотеза јесте да кандидати на локалним изборима претежно не воде локалне кампање и не предлажу локалне јавне политике бирачима на изборима већ се локалне кампање воде кроз парламентарну (и председничку) кампању и циљ партија је да спајају локалне и парламентарне изборе.

X4.1. Прва појединачна хипотеза: Политичке партије спајају локалне изборе са парламентарним (и председничким) како се не би водиле локалне кампање и отварања локална политичка питања.

X4.2. Друга појединачна хипотеза: Локалне кампање се претежно воде око републичких тема и питања око националних политика.

X4.3. Трећа појединачна хипотеза: кандидати на локалним изборима воде кампање са циљем промовисања доминантно политичке партије и њеног лидера и не воде личне/персоналне кампање и тако креирају своје активности.

X4.4. Четврта појединачна хипотеза: не постоји демократски процес креирања политика на локалном нивоу путем кога би грађани могли да утичу на креирање политика и да захтевају одговорност од изабраних представника.

X5. Пета посебна хипотеза: грађани немају комуникацију са изабраним представницима грађана нити могу да утичу на њихов рад јер је цео изборни процес посредован улогом централа политичких партија.

У докторској дисертацији кандидат Стојановић је потврдио све постављене хипотезе осим појединачне хипотезе X1.4 која је делимично потврђена, а делимично одбачена.

5. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

У уводном првом поглављу дисертације, кандидат је детаљније представио предмет и циљеве истраживања, хипотетички оквир, поставио је општу, посебне и појединачне хипотезе, представио је методологију истраживања и друштвени и научни допринос истраживања.

У другом поглављу дисертације кандидат је представио теоријске и нормативне основе локалне самоуправе. Представљен је оквир система локалне самоуправе, зашто је локална самоуправа важна у савременом демократском свету, зашто је важно да се развијају локалне власти како би обезбеђивале услуге и сервисе за грађане, каква је

улога грађана у функционисању и развоју локалне самоуправе, какав је актуелни систем локалне самоуправе у Србији, како је она организована и на колико нивоа, какав је политички систем локалне самоуправе, представљен је модел власти унутар локалне самоуправе и како функционишу институције локалне самоуправе и каква је улога политичких партија (пре свега националних политичких партија) у локалној власти. Кандидат је у теоријском оквиру приказао преглед литературе и објаснио неке од концепата значаја локалне самоуправе и њеног развоја. Представљено је шта је локална самоуправа, на чему је базирана, у каквом је односу са локалним властима и која су два главна концепта – демократија и аутономија, као и у складу са тим – шта су децентрализација послова и децентрализација одлучивања и зашто су важне. Такође, кандидат је указао на елементе локалне самоуправе који су део конституционализације власти и заштите грађана од тираније и самовоље појединаца, као и место и улогу локалне самоуправе у савременим теоријама државе и саме теорије локалне самоуправе. У овом делу кандидат је урадио приказ домаће (националне) литературе о локалној самоуправи и областима којима се баве аутори у објављеним публикацијама, монографијама и радовима у часописима. У делу који се бави значајем развоја локалних власти указао је на потребе развоја и концепте децентрализације и економског развоја, новим и све захтевнијим потребама грађана за различитим услугама које обезбеђују локалне самоуправе, буџетска ограничења и буџетске политике на локалном нивоу, буџетски процес и значај децентрализације финансија и финансијских ограничења и дисциплине, али и способности самосталног финансирања локалних самоуправа. Укратко је кандидат приказао и историјски развој локалне самоуправе у Србији. Представљен је уставни положај локалне самоуправе у Србији, као и (вертикални) једностепени модел организације локалне самоуправе. Приказана је детаљније и територијална организација Републике Србије и нормативни оквир који произилази из Закона о локалној самоуправи и других повезаних нормативних аката (закона). Кандидат је указао и на политички систем локалне самоуправе у Републици Србији, на предности и мане различитих модела и односе различитих органа унутар политичког система скупштина – градоначелник (са slabим градоначелником) који је модел локалне самоуправе у Србији. Даље, у овом другом поглављу кандидат је указао на улогу политичких партија у јединицама локалне самоуправе, као и на улогу грађана – односно на моделе непосредног учешћа грађана у остваривању локалне самоуправе.

У трећем поглављу дисертације кандидат се бави локалним изборима, дефинисањем шта они јесу, која им је улога, који је циљ и који су задаци локалних изборних процеса и приказао је генезу развоја и промена изборног система за локалне изборе у Србији од обнове вишестраначја крајем двадесетог века. Детаљно је представљен изборни систем од 2008. године за локалне изборе у Србији и сви елементи изборног система који су кандидату од значаја за истраживање. Такође, у овом поглављу представљено је шта су коалиције, какве коалиције могу бити, шта су циљеви и мотиви прављења коалиција, као и различите теорије коалиција. Приказан је и (скроман) преглед литературе која се бави питањима локалних коалиција у Европи.

У четвртном поглављу кандидат се бави унутар-партијском демократијом у Србији, а прво је дефинисао шта истраживање унутар партијске демократије представља, зашто је важно и колика је у ствари важност политичких партија за функционисање демократија у савременом свету. Детаљно су у овом поглављу представљени одређени модели партијских организација, модели мерења унутар партијске демократије у зависности на различите индикаторе попут централизације, инклузивности, институционализације, партијских финансија, структуре организације, стратегије

репрезентације, права чланова, аутономије, процеса одлучивања и слично. Даље, у овом поглављу представљен је детаљан приказ домаће (националне) литературе о унутар партијској демократији у последњих 20 година у Србији, урађен је избор партија у узорак за кандидатско истраживање и приказани су последњи доступни квантитативни налази о унутар партијској демократији у Србији. На основу модела за мерење унутар партијске демократије који су доступни у истраживачкој литератури, специфичностима партија у Републици Србији и базирано искључиво на елементима партијске демократије који су важни за истраживање локалних одбора партија израђен је нови модел методологије за израду квантитативног Индекса аутономије локалних одбора партија у Србији. У овом делу је потврђен одређени сет хипотеза.

У петом поглављу дисертације, кандидат је прво представио локалне изборе и контекст у којима су избори одржани уз преглед литературе о кампањама за изборе 2008, 2012. и 2016. године (додатно и 2014. године). Након тога, у другом потпоглављу петог поглавља (5.2) представљена је методологија израде различитих индекса који су касније коришћени у раду и додатних фактора који на индексе могу утицати. У овом делу представљена је методологија израде: Индекса опште пресликаности републичке власти на локални нивоу са два под-модела (ИОПВ1 и ИОПВ2); Индекса пресликаности коалиција (ИПК); Укупног индекса пресликаности коалиција (УИПК); Индекса прешироких коалиција (ИПрК) и Укупног индекса прешироких коалиција (УИПрК), као и сви додатни фактори (варијабле) који могу утицати на ове индексе који су подељени у три групе варијабли (1. Институционални фактори; 2. Фактори кандидовања на изборима; 3. Специфични резултати избора). Даље, у трећем потпоглављу петог поглавља (5.3) кандидат је представио методологију прикупљања података од јединица локалних самоуправа и сетови података који су тражени уз помоћ коришћења механизма слободног приступа информацијама од јавног значаја, али и допунама података тамо где они нису били потпуни. Приказана су и потенцијална ограничења о валидности свих добијених података с обзиром на различите контексте јединица локалних самоуправа. Након тога, следи најобимнији и централни део дисертације и за све општине и градове и град Београд урађен је преглед резултата локалних избора и формираних локалних извршних власти уз израду појединачних Индекса пресликаности власти (ОП1 и ОП2), Индекса пресликаности коалиције, Индекса прешироке коалиције и типа локалне коалиције (за јединице локалне самоуправе из Војводине додатно и Индекса пресликаности локалне коалиције са покрајинском коалицијом – ИПКВ) за сва три изборна циклуса. У потпоглављу 5.4 представљена је дескриптивна статистика свих налаза из базе података формиране на основу свих података из поглавља 5.3 као и података дефинисаних у додатним факторима (варијаблама) који утичу на постављене индексе. Подаци су прво приказани по изборним циклусима (2008, 2012, 2016), а онда и збирно. На крају, за сваки од изборних циклуса приказана је расподела локалних владајућих већина (мањинске, минималне, стабилне, прешироке). У потпоглављу 5.5 кандидат је истраживао шта утиче на пресликане и прешироке коалиције, односно анализирао је и продискутовао о резултатима статистичке анализе. Такође, кандидат је представио збирни модел за сва три изборна периода и анализираних разлике према варијаблама за укупан број опсервација у сва три изборна циклуса. Статистички су тестиране разлике према варијаблама и на збирном моделу и продискутовани су налази и потенцијална објашњења за све варијабле. Део хипотеза је потврђен кроз налазе у овом поглављу.

У шестом поглављу кандидат додатно доказује хипотезе кроз налазе који се базирају на квалитативним и квантитативним истраживањима (интервјуима и упитницима). У

овом поглављу кандидат је прво представио методологију овог дела истраживања, а онда испитивао како одборници и локални функционери виде процесе формирања локалних власти, како одборници виде своје положај и своје кампање, како одборници виде (не)зависност у односу на локално руководство партије и централе партије, како чланови руководства политичких партија виде односе са локалним одборима и процесе формирања локалних власти и на крају и како грађани виде процесе формирања локалних власти у Србији, како виде одборнике, локалне власти, комуникацију са њима и слично.

У последњем закључном поглављу кандидат сумира своје истраживање и приказује кључне истраживачке налазе.

6. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултати истраживања су вишеструки. Са једне стране резултат истраживања се огледа у попуњавају научног фонда у овој области јер је предмет истраживања био потпуно неистражен. Велики је резултат истраживања то што су налази истраживања доказали да локалне демократија у Србији има велике мањкавости и проблеме. Истраживање је научно употпунило област локалне самоуправе и социологије партија (пре свега унутар партијских односа) и значајно је унапредило емпиријски фонд истраживања о локалним изборима. Научни допринос истраживања се огледа и кроз креирање модела за мерење демократског дефицита локалне самоуправе (кроз креиране сетове индикатора за мерење пресликавања републичких коалиција на локални ниво, и мерење (пре)широких владајућих коалиција), али и кроз налазе о улози и капацитетима локалних одбора политичких партија које учествују на локалним изборима. Осим емпиријских података који су прикупљени и класификовани, научни резултат јесте и објашњење и доказивање недемократских процеса унутар политичких партија који утичу на формирање локалних извршних власти.

Конкретни научни доприноси овог истраживања су вишеструки. Урађен је преглед система локалне самоуправе у Србији и система локалних избора где су груписани, класификовани и објашњени различити појмови, нормативни оквири и дефинисани институционални оквири као и теорије коалиција и посебно локалних коалиција. Даље, представљени су модели за мерење унутар-партијске демократије и модели истраживања и сажети прикази мерења унутар-партијске демократије у Србији. Израђен је потпуно нов и независан нови модел мерења аутономије локалних одбора и степен децентрализације политичких партија кроз израду истраживачког инструмента и његовог тестирања на примеру неколико политичких партија у Србији – Индекс аутономије локалних одбора партија у Србији чија методологија може да се примењује за истраживања како у Србији тако и компаративно гледано. На истом трагу, израде новог истраживачког инструмента је и методологија израде **Индекса пресликаности коалиција са републичког на локални ниво**. Овај индекс може и у будућности да се користи за мерење овог политиколошког и политичког феномена, а уз дораде и компаративно може да буде истраживачки алат. Слично је и са наредним доприносом, а то је **Индекс прешироких коалиција**. Овај индекс такође може да се користи и у будућим истраживањима као алат и техника, а уз одређене мало веће корекције може да се користи и у компаративним истраживања. Додатно, израђен је сет варијабли (за квантитативна истраживања) додатних фактора који могу да утичу на формирање

локалних коалиција (пресликане и прешироке коалиције) који и у будућности може да се користи за истраживања, како у Србији – тако и компаративно гледано. Осим тога, један од приступа у прикупљању података (докумената) може бити водич за будуће истраживаче и истраживачке пројекте – уз помоћ механизма остваривања слободног приступа информацијама од јавног значаја.

Осим ових методолошких и истраживачких доприноса, креирана је база података локалних власти од 2008. до 2020. године у Републици Србији која представља базу за све истраживаче у Републици Србији који се на било који начин баве локалном самоуправом или политичким партијама, изборима и локалним изборима, коалицијама и унутар-партијским односима. Додатно, подаци из квантитативних и квалитативних истраживања дају широку аргументацију у теоријским дебатама о различитим моделима унутар-партијског организовања, изборних система и генерално система локалне самоуправе.

Друштвени допринос овог истраживања је такође вишеструк и огледа се пре свега кроз указивање на дефиците локалне демократије у Србије и на ауторитарност и централизованост у политичким партијама. За друштво је јако важно да функционише локална демократија јер на нивоу локалне самоуправе се пружа велики број услуга грађанима. Са те стране од велике је важности да се јавност упозна са негативним тенденцијама у формирању локалних извршних власти и на одсуство демократске представљености грађана. База података која је креирана има и свој друштвени допринос прегледа свих локалних власти у 145 јединица локалне самоуправе у Републици Србији. Поједине истраживачке и научне институције, али и организације цивилног друштва базу података могу да користе и да јавности укажу на све детаље о локалним властима у претходних неколико изборних циклуса у Републици Србији. Подаци из квантитативних и квалитативних истраживања додатно треба јавности и друштву у целини да укажу на различите штетне праксе локалне демократије у Србији и да покрену опсежну јавну расправу о неопходности измене изборних правила у правцу јачања везе између грађана/бирача и изабраних локалних представника. Сви налази из истраживања доприносе аргументацији да нам је као друштву неопходна темељна реформа како система локалне самоуправе, тако и изборног система на локалном нивоу.

7. Закључак

На основу прегледа целокупне дисертације, чланови Комисије једногласни су у оцени да је дисертација „Утицај политичких партија на формирање локалних извршних власти у Србији од 2008. до 2016. године” кандидата Бобана Стојановића оригинално научно дело урађено према одобреној пријави на коју је сагласност дало Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду.

Аутор је до налаза дошао самосталним теоријским и емпиријским радом, систематизујући постојећа и производећи нова сазнања и инструменте истраживања о комплексној теми анализе контекста и оквира одржавања локалних избора, примењених коалиционих стратегија и формирања локалних извршних власти у лонгитудиналном аналитичком оквиру, ширећи тако фонд знања о значајној, али на нашем простору скромно истраженој теми. Теза у том смислу свакако има неспорну теоријску и практичну вредност.

Дисертација представља заокружену логичку целину у теоријском, методолошком и научном смислу. Комисија констатује да су приликом израде поштовани прописани стандарди писања дисертације.

На основу претходно изнетих оцена, ова Комисија једногласно предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да

(1)прихвати Извештај;

(2)образује Комисију за одбрану у истом саставу у коме је и ова Комисија за преглед и оцену: проф. др Душан Спасојевић, ванредни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду; др Петар Матић научни сарадник Института за политичке студије; и проф. др Зоран Стојиљковић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду – ментор;

(3)да одобри јавну одбрану докторске дисертације, “Утицај политичких партија на формирање локалних извршних власти у Србији од 2008. до 2016. године” те да проследи дисертацију, Извештај и своју одлуку у даљу процедуру Већу научних области правно-економских наука Универзитета у Београду.

У Београду, 14. септембар 2022.

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације:

Проф. др Зоран Стојиљковић, редовни професор Универзитет у Београд – Факултет политичких наука

др Петар Матић, научни сарадник
Институт за политичке студије, Београд

Проф. др Душан Спасојевић, ванредни професор Универзитет у Београд – Факултет политичких наука